

Presentació. Expressions contemporànies de sentit

“Té algun sentit tot aquest patiment, aquestes morts al voltant meu? Perquè si no en té, definitivament, la supervivència no té sentit, ja que la vida el significat de la qual depèn d’una casualitat -ja es sobrevisqui o s’escapi a ella- en últim terme no mereix ser viscuda.”

Víctor Frankl

El Dr Frankl, psiquiatre i supervivent dels camps de concentració, solia preguntar als seus pacients afectats de depressió o de múltiples patiments, més o menys importants: “Per què no es suïcida a vostè?”, Com hauria pogut fer un cínic o un estoic clàssic. Recordem a Zenon de Cítio que, segons la tradició, es va suïcidar quan va ensopegar i es va trencar un dit dient-se: “¿Per què un ha de seguir vivint amb alguna molèstia, per més passatgera i petita que sigui, quan la vida i la mort són indistintes per a l’home intel·ligent?”. No obstant això, la majoria dels pacients de Frankl seguien aferrant-se a la vida i trobant algun sentit per tènue que fos: els fills, un amic, un talent, una habilitat sense explotar, uns quants records que val la pena rescatar de l’oblit, una esperança, un Déu. Amb la qual cosa, Frankl conclouïa citant Nietzsche que “Qui té un perquè per viure, trobarà gairebé sempre el com”.

Aquest perquè va ser decisiu per a Víctor Frankl. El sense sentit semblava una obvietat en el camp de concentració. Molts van deixar de voler viure. Ell va descobrir que almenys no podien llevar-li tota la llibertat. Podia suïcidar-se, podia deixar-se morir, podia morir digna i confiadament, podia intentar sobreviure a qualsevol

preu, o podia intentar sobreviure per alguna cosa o per algú: “L’home és l’ésser que sempre decideix el que és. És l’ésser que ha inventat les cambres de gas, però també és l’ésser que ha entrat en elles amb pas ferm mussitant una oració “.

Frankl va decidir sobreviure perquè per a ell la vida tenia sentit. La fam, la humiliació i la còlera davant la injustícia les va poder suportar a través de les imatges entranyables de les persones estimades, de la seva religió, d’un tenaç sentit de l’humor, i fins i tot d’un albirar la bellesa estimulante de la natura: un arbre, una posta de sol.

Per a molts dels habitants del planeta, la situació avui no és molt diferent de la que planteja Frankl. Cal pensar en les penúries de la guerra a Síria i l’Iraq, en els seus èxodes massius, en les llargues cues de persones creuant els estats europeus i demanant refugi. La seva situació desesperada i les seves ànsies de viure contrasta amb el buit existencial de molts dels habitants de l’occident acomodats i postmoderns. Un buit fins a cert punt lògic si pensem que les tradicions religioses i idees modernes que han orientat fins ara la nostra conducta s’estan diluint a pas-

sos de gegant. Podem i hem de prendre decisions sobre tot i ens cansa reflexionar. Moltes vegades no sabem ni tan sols el que li ens agradaria fer ni quin és el nostre veritable desig.

El pitjor no és el buit existencial en si, sinó que aquest es manifesta emmascarat amb diverses caretes i disfresses. El més típic i estès és el que substitueix la voluntat de sentit per la voluntat de poder i la voluntat de tenir més i més diners. Donem malbaratar el millor que ens ofereix la vida convertint la poesia, la conversa, la reflexió i l'amistat en mercaderies i objectes d'intercanvi. O substituïm el risc i l'aventura que suposa el pensar pel conformisme de fer el que altres persones fan o, molt pitjor, de manera que altres persones volen que fem.

Els éssers humans tenim moltes estratègies per reprimir preguntes fonamentals com la pregunta pel sentit, el valor i el perquè de la nostra vida i la nostra mort, però precisament les podem reprimir perquè les preguntes hi són i poden aflorar en algun moment o circumstància. De fet, la nostra manera de viure és moltes vegades una manera tàcita de respondre a la pregunta latent pel sentit de la vida. En aquesta mateixa revista diu Joan Ordi que l'ésser humà és "promesa de sentit".

La pregunta admet per descomptat moltíssimes respostes. Podria ser que la vida, el món i les coses als que estem oberts fos un immens, brutal i tràgic sense sentit pel que valdria més ser com un ocell que només vola i que no es pregunta pel sentit de la seva volar. O potser seria millor callar, ja que mai podrem trobar una resposta plenament satisfactòria, acceptar els límits de l'enteniment humà i plante-

jar-nos només problemes que poden trobar solució. Però aquestes són al seu torn respostes a la pregunta pel sentit, com ho és l'intent de reprimir la pregunta o de distreure's d'ella. La qüestió, d'una manera o altra, afecta tots els éssers humans en totes les cultures. La resposta, però, per bella, atractiva, elaborada i racional que sigui, no suprimeix mai la pregunta, ni l'omple del tot. Ella persisteix a través de totes les respostes com una obertura, esquerdada o ferida sempre inclausurable.

En el fons, cadascuna de les 7.000 milions de persones que vivim actualment al món constitueix una experiència singular, una manera única d'estar al món i de respondre a la pregunta pel sentit. Algunes respostes es recobreixen, altres són més o menys semblants. Cap és idèntica. No és veritat que aquesta pregunta sigui només per a gent rica o acomodada. Al contrari. És moltes vegades entre els pobres, en la seva diària confrontació amb la mort, on aflora més fàcilment.

Amb el títol *Experiències contemporànies de sentit* hem volgut interrogar diferents persones, algunes amigues, que s'han plantejat explícitament la qüestió, no només per saber com l'han resolt, moltes vegades a empentes i rodolons, sinó també per admirar els senders que recorren, perquè estem convençuts que quan toquem fibres profundes, quan el pensar es torna balbucejant, alguna part de nosaltres, per més diferents que siguin els nostres camins, també vibra en els altres.

Hem buscat persones honestes, lliures i obertes a altres perspectives. No pensen igual. En molts casos pensen molt diferent. Però totes ells coincideixen a pensar i a intentar portar les regnes de

les seves pròpies vides pels camins de la seva reflexió. Per descomptat, no arriben a ser ni una mostra de les principals vies del pensar. Hi ha absències notòries com les vies hinduïstes, politeïstes, o els ateïsmes no humanistes. Caldria veure aquest segon número de la revista més aviat com un petit tast de la diversitat i del problema del viure.

Imaginem que estem perduts en un pla una nit tancada i que de sobte veiem caminants que amb la seva tènue llum frontal il·luminen senders possibles i que tots passen en un moment donat a prop nostre. ¿No els preguntàrem d'on venen i cap a on van? No admiràrem el seu coratge per caminar en la nit? Potser faríem un tros o tot el camí amb algun d'ells, potser iniciàrem el nostre propi camí.

En el drama *El turmentador de si mateix* de Terenci, del segle II a. C., un home ja gran, Cremes, està molt preocupat pel seu amic Menedem que des de fa un temps treballa incansablement, sent com és un home ric que no té necessitat de fer-ho. Quan li pregunta què és el que li passa per actuar així Menedem s'irrita: “¿Tan desocupat estàs, Cremes, de les teves coses, que et vaga pensar en les dels altres, i més encara en aquelles que no t'importen res?”. I Cremes respon amb la divisa que ha caracteritzat els humanismes: “Home sóc, i res humà m'és aliè. Adona't que t'ho amonesto, o si no, que t'ho pregunto, perquè si això és bo, jo també ho faci, i si no, t'ho desaconselli. “ Amb la mateixa curiositat, respecte, i interès de Cremes i amb l'alegria i l'acompanyament que suposa veure a la nit altres llums, convidem als lectors a aquesta petit tast de respostes a la pregunta que desperta el simple fet d'estar vius.

Hem volgut explícitament evitar parlar de “religió”, “mística”, “espiritualitat” “sagrat”, “metafísica”, “ontologia”, perquè són termes tremendament complexos, de difícil precisió, que solen significar coses molt diferents segons qui els utilitzi. A tall d'exemple, en aquest mateix número trobem cristians com J. Casañas i A. González, que diuen ser-ho perquè el cristianisme constitueix la crítica més radical a tota religió. Un jueu com D. Boyarin que no accepta el qualificatiu de religió. Dues dones musulmanes, R.G. Truyol, i N. H. Mediavilla, que parlen d'un Islam ple de sentit també per als occidentals, dones incloses. Un budista com S. Batchelor que critica les cadenes religioses. Ateus com A. Comte-Spontville que proposa un ateïsmes humanista, o com L. Ferry que parla de l'amor com una cosa sagrada. Un filòsof i poeta com J. Llanes que sent l'alè del Fonament en el paisatge i converteix aquesta experiència en la base d'una manera radical de viure. Per això, preferim parlar de maneres d'estar al món, d'expressions i experiències contemporànies de Sentit.

Finalment, volem destacar en tots els autors certes coincidències: un punt de trobada en la pregunta mateixa pel sentit; un assaig de resposta amb cert temor i tremolor; una consciència clara que la pregunta pel sentit no troba resposta en la ciència (no són científicistes); una llibertat enfront de les ortodòxies; l'obertura als que pensen diferent; l'arrelament en l'experiència vital; una gran honestedat ètica i intel·lectual i la sorpresa en tots ells de viure i estar en el món, ja que sense ell la vida i la mort no produiria, ni en l'autor ni en els possibles lectors, cap tipus d'emoció intel·lectual, ni de vertigen.

Jordi Corominas i Joan Albert Vicens.